

**Оптимізація навчання читання текстів за фахом
іноземних здобувачів вищої освіти
економічних спеціальностей**

Копилова О.В.

*ст.викладач кафедри мовної підготовки
Навчально-науковий інститут міжнародної освіти
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
м. Харків, Україна
e-mail: elene_k@i.ua*

Прагматичні цілі навчання української мови як іноземної можуть бути реалізовані лише за умови досягнення здобувачами вищої освіти певного рівня володіння мовою, комунікативна мета навчання є провідною. Реалізація цієї мети навчання забезпечує оволодіння студентами спеціальністю та різними формами комунікації. Українська мова для іноземних студентів економічного профілю є засобом залучення до обраної спеціальності, здобуття освіти, професійної підготовки, спілкування [3]. У практиці викладання аспект «мова спеціальності» представлений впродовж усього навчання, та його роль змінюється залежно від періоду вивчення мови, змінюються цілі, завдання, зміст навчання.

Практика роботи в іноземній аудиторії свідчить, що у навчальній діяльності у студентів-іноземців спостерігаються значні труднощі протягом усього періоду навчання, і основна складність полягає в оволодінні мовою спеціальності. Так, більшість студентів-іноземців, які вивчають українську мову, не готові до сприйняття та розуміння лекцій на першому курсі, найбільші труднощі для іноземців становить глобальне охоплення змісту та розуміння термінології у тексті наукового змісту (лекції), при читанні текстів вони не вміють виокремлювати основну інформацію. Крім того, рівень розуміння студентами спеціальних текстів на початку основного етапу є недостатнім для успішного забезпечення процесу навчання. Комбіновані мовні навички

(аудіювання-письмо, читання-письмо) у багатьох іноземних студентів практично відсутні.

Вибір теми статті обумовлений актуальністю проблеми вдосконалення підготовки іноземних студентів економічних спеціальностей, які навчаються у закладах вищої освіти України.

Актуальність статті обумовлена: по-перше, особливим значенням читання у процесі навчання української мови іноземних студентів-економістів як способу підвищення рівня володіння мовою та джерела постійно зростаючої інформації в галузі економіки; по-друге, відсутністю навчальних посібників з розвитку навичок читання спеціальної літератури для іноземних студентів економічного профілю.

Проблема навчання читання професійної літератури залишається однією з найважливіших для викладачів, які працюють з іноземними студентами економічних спеціальностей на кафедрі мовної підготовки ННІМО Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, оскільки не викликає сумніву думка про те, що на відміну від філологічної аудиторії, де професійний рівень читання та письма має бути подібним до рівня розуміння та говоріння, у студентів економічного профілю рівень навичок читання та письма має превалювати.

Дослідники відзначають, що читання сприяє формуванню та розвитку навичок та вмінь вживання мовного матеріалу в мовленні, розвиває мовну інтуїцію, без якої неможливе оволодіння іноземною мовою. Пильна увага до читання диктується переважаючою роллю письмової комунікації у світі в процесі міжмовного обміну інформацією, оскільки у сфері інтелектуальної діяльності, до якої належить наука, використовується письмова форма мов. Читання текстів має позитивний вплив на розвиток інших видів мовленнєвої діяльності і передбачає засвоєння великого словника і різноманітних мовних структур [1, с. 55].

Перш за все, зауважимо, що для сприйняття оригінального наукового тексту особливого значення набуває розуміння авторської думки, мовним виразом якої є не окреме речення, а висловлювання, текст та його певні типи (опис, оповідання або повідомлення-міркування, доказ). Однак у навчальних цілях в економічній аудиторії доцільно вивчати способи викладу, що найчастіше зустрічаються в текстах з економіки, і ті, які необхідні для певного етапу навчання [4].

Крім того, на наш погляд, слід урахувувати і традиційно тематичну організацію текстового матеріалу, коли виділяються головні теми тієї чи іншої економічної дисципліни, а лексико-граматичний матеріал відпрацьовується, коли це потрібно. Відбір навчального (текстового) матеріалу є важливим етапом у процесі визначення змісту навчання. Науковий текст для читання повинен бути структурований відповідно до мовленнєвих потреб студентів: лексичний матеріал, мовленнєві кліше, конструкції та інші типові мовленнєві звороти, які необхідні для його побудови, повинні становити основу тексту.

Текстовий матеріал повинен мати наукову значущість, що пов'язана з головними питаннями професійно-орієнтованого навчання, відповідати інтересам студентів, мати для них практичне значення, бути пов'язаним із матеріалом профільних дисциплін, що значно підвищує мотивацію навчання та оптимізує навчальний процес [3, с. 91]. Ми вважаємо, що на матеріалі таких текстів відпрацьовуються форми та конструкції наукового стилю мовлення, формується розуміння мети читання, розвивається гнучкість читання та мовленнєвий здогад.

Крім того, у процесі навчання читанню важливо звертати увагу на причини нерозуміння іноземними студентами ієрархії змістів текстів за фахом: по-перше, відсутність у студентів цілісного сприйняття тексту; по-друге, помилкове визначення тих слів, у яких виражені суб'єкт та предикат логічного судження; по-третє, лексичні труднощі економічного тексту.

У зв'язку з цим зусилля викладачів мають бути спрямовані на формування вмінь розуміти основний зміст тексту, поєднувати окремі факти в єдине ціле (тема – підтема – субтема – мікротема), прогнозувати подальший хід інформації та заключну частину тексту, визначати тему на основі різних орієнтирів (за назвою тексту, за ключовими словами, за інформацією першого абзацу), розуміти загальний логічний план тексту (розподіл тексту на смислові частини, виділення головної думки абзацу, фрагмента смислових частин тексту, складання різних видів плану (простий, складний, називний, тезовий)).

Крім того, для набуття необхідних умінь подальшого самостійного читання професійної літератури доцільно виконувати вправи, спрямовані на впізнавання незнайомих слів за асоціацією, за контекстом, за словотворчими елементами, на впізнавання мовних моделей або мовних зразків, характерних для спеціальної літератури, вміння користуватися термінологічним словником.

Для подолання граматичних труднощів під час роботи з економічним текстом слід сформувати відповідні навички читання та довести їх до автоматизму. З цією метою необхідно навчити студентів виділяти в тексті характерні для нього мовні моделі, бачити взаємозв'язок слів, що становлять цю мовну модель.

Ще одним напрямом при навчанні читання, на нашу думку, є використання термінологічної лексики, без знання та осмислення якої неможливе формування як мовної, так і професійної компетенції. Читання, сприйняття і ефективне запам'ятовування текстів за фахом забезпечується за рахунок засвоєння найбільш інформативних слів мовленнєвого повідомлення. Відомо, що найбільш інформативною в текстах зі спеціальних дисциплін є термінологічна лексика, при роботі над якою методично важливим виявляється вивчення принципу її організації, виділення угруповань, що здійснюються на екстралінгвістичній основі, лексико-семантичних і тематичних груп. Понятійний склад економічних термінів характеризується різноманітністю та різноплановістю, значним проникненням термінів у сферу загальноповсякденної

лексики (перспективне планування, народне господарство, економічне завдання), широким використанням загальноживаних слів у якості термінів (норма, надійність), великою питомою вагою термінів-словосполучень у структурному складі економічних термінів (амортизація на повне відновлення..., прямий коефіцієнт) та деяких інших [2]. Завдання лексичного відбору економічної термінології під час навчання мови спеціальності іноземних студентів-економістів полягає у тому, щоб вибрати найбільш уживані, частотні терміни, засвоєння яких давало б студенту можливість самостійно читати спеціальну літературу з економіки.

На закінчення відзначимо, що найбільш оптимальний шлях для навчання читання полягає у виборі значущих текстів економічного змісту, структурно-смісловий аналіз яких дає можливість розвивати та вдосконалювати мовленнєві навички, і у відборі термінологічної лексики як мовленнєвої одиниці, що обумовлена не тільки системою понять економічної галузі знань, але й системою мовлення.

Питання навчання читання у конкретних умовах, а саме навчання студентів-економістів, потребують системності та подальшої реалізації у навчальних посібниках з читання, що враховують професійну орієнтацію учнів.

Література:

1. Жарко О. Формування комунікативної компетенції у студентів немовних спеціальностей при вивченні іноземної мови у закладах вищої освіти I-II рівнів акредитації. *Молодий вчений*. 2018. №10 (62). С. 54–59.
2. Копилова О.В. Понятійний апарат економіки в системі навчання мови іноземних студентів. *Проблеми і перспективи мовної підготовки іноземних студентів у закладах вищої освіти: збірник наукових статей за матеріалами XVI Міжнародної науково-практичної конференції (19 жовтня 2021 р.)*. Х.: Видавництво Іванченка І.С., 2021. С. 335-340.
3. Черновалюк І. Професійно орієнтована мовна підготовка іноземних здобувачів вищої освіти. *Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти на сучасному етапі. Міжпредметні зв'язки*. Харків: ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2022. Вип. 41. С. 82–99.
4. Korylova O.V., Titarenko O.O. The formation of language competence of foreign students-economists by means of distance technologies. *Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти на сучасному етапі. Міжпредметні зв'язки*. Харків: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2021. Вип. 38. С. 111–123.